

Asia: VN/33762/2023

Arviointimuistio terveydensuojelulainsäädännön kokonaisuudistusta varten

Lausunnonantajan lausunto

Yleistä arviointimuistiosta

-

Luku 1 - Taustaa kokonaisuudistuksesta

-

Luku 2 - Nykytilan kuvaus

-

Yleistä

-

Luku 1 - Yleiset säännökset

-

Luku 2 - Viranomaiset ja niiden tehtävät

On hyvä, että arviointimuistiossa on arvioitu terveydensuojelulain operatiivisen valvonnan olevan tarkoituksenmukaista järjestää paikallistasolla, jotta alueen ja valvontakohteiden tuntemusta voidaan hyödyntää osana valvontaa.

On kannatettavaa, että pidetään tärkeänä sen varmistamista, että kunnan terveydensuojelun toimielin on perillä siitä, mitä terveydensuojeluvalvonnassa tapahtuu, vaikka tehtäviä olisi delegoitu laajasti. Kuitenkaan tätä asiaa ei ole kirjattu varsinaisiin ehdotuksiin lainsäädännön kehittämiseksi. Tämä on mielestäni puute. Toimielimen ja viranhaltijoiden välinen tiedottamisvelvollisuus olisi kirjattava näkyviin vähintään johonkin velvoittavaan oikeuslähteeseen demokratian toteutumisen varmistamiseksi. Laaja delegointi sujuvoittaa valvontatyötä, mutta todellisen demokratian toteutuminen heikentyy, jos terveydensuojelun toimielimellä on suppeat tiedot viranhaltijoiden tekemisistä.

Arviointimuistiossa esitetään terveydensuojelulain 8 §:n osalta, että lainsäädäntöön tulisi lisätä velvoite kunnallisille terveydensuojeluviranomaisille varmistaa laboratoriopalvelujen saatavuus myös häiriötilanteissa. Lausuntona tähän esitän, että laboratorioiden palveluiden saatavuudessa on alueellisia ja muita eroja. Mikrobiologisten tutkimusten saatavuus on melko kattava, mutta esimerkiksi radioaktiivisen saastumisen tutkimiseksi ei ole saatavana laboratoriopalveluja. Ennen kuin säädetään kunnan terveydensuojeluviranomaiselle velvollisuus varmistaa laboratoriopalvelujen saatavuudesta, tulisi selvittää, onko velvollisuuden täyttäminen kohtuuttoman vaikeaa. Säännöksessä pitäisi erikseen ottaa huomioon, minkälaisen häiriötilanteen tutkimiseen valmius tulisi olla, mitä analyysijä laboratorion pitäisi pystyä tekemään. Tosiallisten olosuhteiden takia velvoitteeseen ei tule sisällyttää muita kuin hyvin tavanomaisia analyysijä.

Muistion tekijät ehdottavat (s. 67) lakiin lisättävän säännös terveydensuojeluun liittyvästä päivystystai varallaolojärjestelmästä, joka kattaa kunnalliset viranomaiset. Muistiossa todetaan nykyisen terveydensuojeluviranomaisen päivystyksen puuttumisen esimerkiksi voivan vaarantaa talousveden saastumistilanteissa vaaratiedottamisen. Mielestäni pitäisi tehdä kattava vaikutustenarviointi, mitä päivystyksellä saavutetaan kustannuksiin verrattuna. Nykyisessä heikossa taloustilanteessa, joka heijastuu voimakkaasti kansalaisten peruspalveluihinkin, ei ole tarkoituksenmukaista säätää uusista velvoitteista, elleivät ne ole välttämättömiä. Päivystyksen sijaan olisi järkevämpää ohjeistaa toimijoita kehittämään omaa varautumistaan, jotta toimijat eivät tuudittaudu liikaa terveydensuojelun päivystyksestä saatavaan apuun. Jos päivystysjärjestelmä otetaan käyttöön, olisi päivystäjälle siirrettävä oikeus antaa vaaratiedote, koska vaaratiedottamisen antaminen nähdään ilmeisesti tärkeimpänä hyötynä, jonka päivystäminen tuo. Mielestäni vaaratiedotteen antamisen mahdollisuus on käytännössä ainoa oleellinen hyöty mahdollisessa terveydensuojelun päivystyksessä. Vaaratiedotteen antaminen ei mielestäni ole kuitenkaan järkevää tai tarpeellista kaikenlaisissa olosuhteissa. Esimerkiksi Suomessa on laajalti alueita, joissa pienen vesilaitoksen verkoston alueella tieto häiriöstä saadaan kulkemaan kattavasti muutenkin, tämä on yksi seikka, joka tulisi päivystyksen vaikutuksia arvioitaessa ottaa huomioon.

Luku 4 - Ilmoituksenvarainen toiminta

Kannatan ehdotusta kaikkien vähäriskisten kohteiden jättämisellä ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle. Arviointimuistiossa ehdotetaan mielestäni järkevästi, että kohtalaisen riskin majoitushuoneiden säännöllisen valvonnan tarpeen arvioisi paikallinen valvontaviranomainen tapauskohtaisesti, ja nämä kohteet voitaisiin kuitenkin ottaa säännölliseen valvontaan paikallisen valvontaviranomaisen niin arvioidessa. On kannatettavaa, että majoitus kalustetussa huoneistossa tai yksittäisessä mökissä olisi vähäisen riskin kohde. Itse arvioin vähäisen riskin kohteeksi myös yhtä mökkiä useammat, yksittäiset, maastollisesti selvästi erilleen toisistaan sijoittuneet, hajallaan laajalla alueella sijaitsevat mökit, etenkin jos rakennusten määrä on vähäinen. Mielestäni myös Airbnb ja muut samankaltaiset huoneistovuokrauspalvelut tulee jättää vähäisen riskin kohteisiin.

Pidän kannatettavana arviointimuistiossa esitettyä näkökantaa, että yksityiskodissa tapahtuva hoito katsotaan kuuluvan vähäisen riskin kohteisiin. Samoin olen arviointimuistion kanssa samaa mieltä vähäriskisiksi arvioiduista solariumpalveluista, ihoa rikkovasta toiminnasta ja erityistä hygieniaa edellyttävästä kauneushoitolasta.

Luku 5 - Talousvesi ja lämmin käyttövesi

Pidän kannatettavana, että pieniä laitoksia – etenkin sellaisia, joilla ei ole omaa vedenhankintaa – koskevaa sääntelyä tulisi keventää.

Arviointimuistion mukaan pelkästään toiselta laitokselta ostettua talousvettä käyttävien laitosten osalta tulisi harkita mahdollisuutta suorittaa vesilaitostarkastukset pelkästään asiakirjatarkastuksina, ja tarkastusten pitäisi perustua vielä nykyistä selkeämmin riskinarviointiin. Tulisi harkita myös mahdollisuutta, että vettä myyvä ja sitä ostava laitos käsiteltäisiin yhtenä kokonaisuutena. Lausuntona esitän, että pidän kannatettavana, että ostavat ja niille vettä myyvät laitokset katsottaisiin kokonaisuuksiksi. Jos laitoksia ei katsota yhdeksi kokonaisuudeksi, niin ainakin pienten, vettä ostavien laitosten tarkastuksista voitaisiin näkemykseni mukaan kokonaan luopua todellisten riskien vähäisyyden vuoksi.

Arviointimuistiossa esitetään ensisijaisina tiloina käytettävien rakennusten vesilaitteistojen riskinarviointeja tekeville pätevyysvaatimusten säätämistä. En kannata lainsäädäntöön erillisiä pätevyysvaatimuksia ensisijaisten tilojen rakennusten vesijärjestelmien riskinarvioinnin tekijälle. Säädettyjen pätevyysvaatimusten sijaan olisi tarkoituksenmukaisempaa, että riskinarvion tekee – tai tekemisessä on mukana – kiinteistön vesijärjestelmän tunteva henkilö. Uudet, erilliset pätevyysvaatimukset lisäävät kustannuksia ja byrokratiaa, joten sellaisten vaatimisesta lainsäädännössä tulee käyttää tarkkaa harkintaa.

Kannatan muistossa esitettyä ajatusta, että tulisi harkita luopumista edellytyksestä tehdä hallinnollinen päätös, mikäli elintarvikehuoneiston tai julkisen tai kaupallisen toimijan kaivovettä valvotaan pienten yksiköiden talousvesiasetuksen mukaan. Päätöksen tekeminen lisää turhaa byrokratiaa.

Arviointimuistiossa ehdotetaan, että talousveden näytteenottajan pätevyysvaatimusten tulisi koskea myös viranhaltijoita. En pidä kansantaloudellisesti järkevänä viranhaltijoiden työajan käyttämistä erillisen pätevyystodistuksen hankkimiseen. Uudet, erilliset pätevyysvaatimukset lisäävät kustannusten lisäksi byrokratiaa, joten sellaisten säätämisestä tulee mahdollisuuksien mukaan pidättyä, ellei voida tutkimukseen perustuen osoittaa, että toimet vaikuttavat oleellisesti ihmisten terveyteen. Esitän, että mikäli on perusteita viranhaltijoiden näytteenottotekniikan parantamisvaatimuksille, tulisi viranhaltijoiden pätevyystodistusten vaatimisen sijaan lisätä ohjeistusta näytteenottamisesta.

On esitetty, että suunnitelmallisessa valvonnassa tulisi käyttää ensisijaisesti ulkopuolisia näytteenottajia. Mielestäni on tärkeää, että lainsäädäntöön jätetään edelleen mahdollisuus viranhaltijoiden tekemään näytteenottoon johtuen erilaisista olosuhteista eripuolella Suomea.

Luku 6 - Jätteet ja jätevedet

Rakennusten suunnittelu- ja rakentamisvaiheessa rakennusvalvonnalle on esitetty velvollisuutta hankkia terveydensuojeluviranomaisen näkemys jätevesien käsittelyjärjestelmien ja talousvesikaivon toisiinsa liittyvästä vaikutusalueesta ja umpisäiliöiden tarpeellisuudesta. Näkemykseni mukaan ehdotus on turhan byrokratian lisäämistä. Esimerkiksi juuri ollaan poistamassa ympäristönsuojeluviranomaisen velvollisuus pyytää aina terveydensuojeluviranomaiselta lausunto käsitellessä hakemuksia vesihuoltolaitokseen liittymisestä. Rakennusvalvonnalle voidaan antaa mahdollisuus lausunnon pyytämiseen jätevesijärjestelmähankkeesta tarvittaessa, mutta pakollisuudessa ei ole tosiasiallista järkeä huomioiden se, että rakennusvalvontaviranomainen osannee itse käyttää harkintaa – maalaisjärkeä - ainakin yksinkertaisimmissa tapauksissa.

Muistiossa on esitetty omavalvontavelvoitteiden lisäämistä erilaisille kohteille. Muistion mukaan omavalvontavelvoitteen tulisi kattaa terveydensuojelulain nojalla ilmoitettavat kohteet, ympäristöluvanvaraiset kohteet sekä sellaiset muut jätevettä käsittelevät tai johtavat kohteet, joille ympäristölupaa ei tarvita. Lausuntona esitän, että muistiosta ei käy ilmi, minkä kokoisia kohteita tarkoitetaan. Kantani on, että yksittäiset omakotitalot ja kesämökit tulisi yksiselitteisesti jättää säännöksen ulkopuolelle. Yksityisen ihmisen tekemää omaa valvontaa on mahdoton valvoa, josko myös kohtuullisen merkityksetöntä.

Luku 7 - Asunnon ja muun oleskelutilan sekä yleisten alueiden terveydelliset vaatimukset

Lain 26 §:n osalta lausuntona esitän, että yksityisyyden suojaa ei saa yhtään heikentää. Erityisesti terveydensuojelulain nojalla tehtävä asunnon siivottomuusvalvonta tulisi ehdottomasti kohdistua vain kohteisiin, joissa aiheutuu terveyshaittaa ulkopuolisille. Terveydensuojelulaista ei tule tehdä työkalua, jolla pyritään vaikuttamaan ihmisen elämäntapavalintoihin. Arviointimuistiossa esitetään, että säännöksessä pitäisi tulla selväksi, että vaatimukset ovat terveydensuojelulain kannalta riittävistä olosuhteista, ei siitä, että ihmiseen kohdistuu heti merkittävä terveyden menettämisen riski, jos vaatimukset eivät täyty tai ettei vähäistä terveysriskiä voisi aiheutua, vaikka vaatimukset täyttyisivätkin. Olen sitä mieltä, että jos esitetyllä tavalla kirjataan siivottomuustapausten osalta, niin laista nimenomaan tulee väline, jolla voi puuttua yksilön epäsovinnolliseen elämään liian matalalla kynnyksellä.

Muistiossa on esitetty, että olisi huolehdittava siitä, että viranomaisilla on riittävät tiedonsaanti- ja luovutusoikeudet, jotta siivottomuustilanteissa moniviranomaisyhteistyö olisi tehokasta ja tarkoituksenmukaista. En suhtaudu tähän ehdotukseen varauksettomasti, vaan katson, että tiedonsaantioikeuksien laajentaminen mahdollistaa yksityisyydensuojan heikkenemisen. Jos tiedon jakamisesta kirjataan säädökseen, tulee erikseen säätää, että yksityisten ihmisten tietoja tulee jakaa vain välttämättömissä olosuhteissa ja hyvin perustelluista syistä.

Pykälien 26 ja 27 osalta esitän, että asunnontarkastuksen yhtenä perusteena tulee olla se, että ylipäänsä on olemassa sellainen haitankärsijä, joka itse kokee haittaa, tämä selkeyttäisi valvontaa ja lisäksi valvonnan resursseja voitaisiin käyttää kohteisiin, joista parhaillaan on haittaa jollekulle.

Pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyn tilan määritelmä tulisi täsmentää.

Arviointimuistiossa on uimarantojen varustelua koskeva esitys, että lakiin voisi lisätä terveyshaittoja ennaltaehkäiseviä säännöksiä esimerkiksi varustelusta suihkulla ja käsienvpesumahdollisuuksilla sekä WC-hygienian lisäämisestä. Näkemykseni on, että ainakaan sisävesien uimarannoilla ei ole tarpeen lisätä säätelyä. Jos vaatimukset lisävarusteluista lisätään lainsäädäntöön, kuntien kustannukset lisääntyvät. Kustannusten kasvu johtanee ylläpidettyjen rantojen vähenemiseen, koska kuntien taloustilanne ei kestä uusia kustannuksia. Varusteluvaatimuksista tulee tehdä vaikuttavuusarvio ennen kuin asia lisätään säädökseen.

Allasvesinäytteiden osalta muistiossa ehdotetaan näytteenottajan pätevyyttä koskevia säännöksiä tarkennettavan niin, että pätevyysvaatimuksen osoittaminen koskee kaikkia viranomaisvalvonnan allasvesinäytteiden ottajia - myös viranhaltijoita. Muistiossa ehdotetaan myös, että pätevyysvaatimukset tulisi määritellä myös pintapuhtausnäytteiden ottajille.

En pidä kansantaloudellisesti järkevänä viranhaltijoiden työajan käyttämistä erillisen pätevyystodistuksen hankkimiseen, ellei voida tutkimukseen perustuen osoittaa, että toimet

vaikuttavat oleellisesti ihmisten terveyteen. Esitän, että mikäli on perusteita viranhaltijoiden näytteenottotekniikan parantamisvaatimuksille, tulisi viranhaltijoiden pätevyystodistusten vaatimisen sijaan lisätä ohjeistusta näytteenottamisesta.

Kannatan muistiossa esitettyä ehdotusta kunnan terveydensuojeluviranomaisen rinnakkaisnäytteenoton poistamisesta tilanteissa, joissa valvontanäytteet ottaa muu kuin kunnan terveydensuojeluviranomainen.

Lain 31 §:n osalta muistiossa ehdotetaan, että tulisi harkita, vastaisiko haittaeläinten torjuntatoimenpiteistä kunta ja perisi myöhemmin torjunnan kustannukset haitan aiheuttajalta, jos se pystytään osoittamaan. Lausuntona totean, että tällaista ei tule säätää ainakaan rakennuksissa sisällä havaittujen haittaeläinten osalta, vaan vastuutaho tulisi olla samansuuntainen kuin muualla lainsäädännössä eli rakennuksen tai kiinteistön omistajalla tai haltijalla. Haitan aiheuttaja on vaikea aukottomasti osoittaa, mutta terveydensuojeluviranomaisen työaikaa pitäisi kuitenkin käyttää haitan aiheuttajan selvittämiseksi, jos asiasta säädettäisiin ehdotetun kaltaisesti. Ehdotettu säännös aiheuttaisi kunnille lisäkustannuksia. Jos kunta halutaan vastamaan haittaeläinten torjunnasta aiheutuvista kustannuksista, niin voisi harkita sellaista vaihtoehtoa, että joissain tapauksissa kunta voisi vastata rakennusten ulkopuolella laajalla alueella esiintyvien terveyshaittaa aiheuttavien haittaeläinten torjuntatoimenpiteistä ja periä kustannukset siten kuin arviointimuistiossa on esitetty. Tällainen tapaus voisi olla esimerkiksi omakotitaloalueella eri pihoihin pesiytyneen rottapopulaation torjunta. Torjuntatoimet voivat joissain tapauksissa muuten jäädä kattavasti tekemättä.

Luku 9 - Hautausmaat ja hautaaminen

Lausuntona esitän, että ruumiiden pitkä säilytysaika ei lisää terveyshaittoja, mikäli säilyttäminen on asianmukaista. Niinpä ei ole asianmukaisia perusteita säätää säilytysajan noudattamisen valvonnasta terveydensuojelulaissa ja säilyttää sitä kunnan terveydensuojeluviranomaiselle.

Luku 10 - Tiedonhankinta, tarkastus ja valvonta

-

Luku 11 - Tutkimuslaboratoriot ja maksut

Arviointimuistiossa ehdotetaan, että vesinäytteidenoton osalta pätevyyden voisi osoittaa terveydensuojeluviranomaiselle akkreditoinnilla, henkilösertifioinnilla tai arvioimalla pätevyys kunkin erityisalan standardeihin pohjautuen. Lisäksi tulisi selkeyttää, että valvontayksikkö on vastuussa siitä, että näytteenoton pätevyysvaatimuksia sovelletaan myös viranhaltijoihin. Näkemykseni on, että vesinäytteidenottajan pätevyyden osoittamista ei tule tehdä turhan raskaaksi. Esimerkiksi talousvesihygieenistä osaamista osoittavan testin (vesityökortti) suorittaminen tulisi voida katsoa riittäväksi pätevyyden osoittamiseksi. Viranhaltijoiden näytteidenottamiseen liittyvästä pätevyydestä olen lausunut toisaalla, mutta toistan, että erillisesti todistettavan pätevyyden vaatimiseksi tulisi vaatimuksen myönteisistä terveysvaikutuksista olla perusteet.

Valvonnan perusmaksun osalta totean, että voisi miettiä samansuuntaista helpotusta kuin elintarvikelainsäädännössä on säädetty kyläkaupoille: syrjäisessä paikassa sijaitseva terveydensuojelulain piirissä oleva toiminta voitaisiin harkita jättää perusmaksuvelvoitteen ulkopuolelle.

Luku 12 - Kiellot ja määräykset

-

Luku 13 - Pakkokeinot ja seuraamukset

Arviointimuistiossa esitetään uhkasakon sekä teettämis- ja keskeyttämisuhkan osalta, että pakkokeinojen käytön delegointi tulisi mahdollistaa viranhaltijoille päätöksenteon sujuvoittamiseksi ja viivästysten vähentämiseksi.

Näkemykseni on, että uhkasakkolain alaiset toimenpiteet ovat luonteeltaan sellaisia, että ne kuuluvat kunnassa monijäsenisen toimielimen eli terveydensuojeluviranomaisen, eivät yksittäisen viranhaltijan, päätettäväksi. Tavanomaisesti ei ole tarpeen välittömästi asettaa uhkasakkoa eikä teettämis- ja keskeyttämisuhkaa, vaan terveyttä uhkaava toiminta voidaan keskeyttää ensin pikaisesti muilla keinoin. Tulee siis huolehtia, että muista pikaisista keskeyttämiskeinoista säädetään erikseen. Lausuntoni perusteluna lainaan arviointimuistion sivulla 61 olevaa: ”Esimerkiksi hallinnolliset pakkokeinot, kuten uhkasakot ja kieltopäätökset, ovat sellaisia, joiden merkitys terveydensuojelun kannalta on niin suuri, että ne olisi syytä säilyttää toimielimen valvonnassa.”

Luku 14 - Muutoksenhaku ja päätöksen täytäntöönpano

-

Luku 15 - Erinaisia säännöksiä

Kannatan ajatusta siitä, että Vati-tietojärjestelmä olisi arkistointijärjestelmä.

Tietojärjestelmät

Kannatan ajatusta siitä, että Vati-tietojärjestelmä olisi arkistointijärjestelmä.

Terveydensuojelulain hallintomenettelyjen arviointi ja kehittämistarpeet

-

Liite 1 Sosiaali- ja terveysministeriön asetus asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksista (545/5015)

Lainsäädännön kehittämiseksi arviointimuistiossa on esitetty, että toimenpiderajojen soveltamista muihin tiloihin kuten kesämökkeihin, majoitushuoneistoihin ja terveydenhuollon toimitiloihin tulisi täsmentää. Näkemykseni kuitenkin on, että kesämökit pitäisi rajata valvottavien kohteiden ulkopuolelle. Mielestäni terveydenhuollon toimitilojen valvonta kuuluisi luontevasti työsuojeluviranomaiselle. Olen muistion tekijöiden kanssa samalla kannalla, että asuntojen ja muiden oleskelutilojen vaatimukset tulisi säätää tarvittaessa erikseen, jotta niiden soveltamisessa olisi selvää, mitä tiloja kyseiset vaatimukset koskevat.

Arviointimuistiossa on ehdotettu, että toiminnasta aiheutuvaa melua tulisi pyrkiä vähentämään yhteistyössä toiminnanharjoittajan kanssa (päiväkotit ja koulu esim.). Erityisesti toiminnallisen melun kokeminen on subjektiivista, joten näkemykseni mukaan on käytännöllistä, että meluksi ei

edelleenkin katsottaisi kyseissä tilassa harjoitettavan toiminnan itsensä samaan huonetilaan aiheuttamia ääniä, lukuun ottamatta tapauksia, joissa tällainen ääni voi aiheuttaa tiloissa oleskeleville kuulovaurioriskin.

Lausuntona esitän, että terveydensuojelulainsäädäntöön ei tule lisätä rakennuksille ääneneristysvaatimuksia ääneneristyslukuina. Rakenteellisten muutosten tekeminen eri aikakausien taloihin askeläänien tms. aiheuttaman koetun häiriön vuoksi voi tulla kansantaloudelle huomattavan kalliiksi. Rakennusvalvontaviranomaisen tehtäviin kuuluu valvoa, että kunkin aikakauden rakennuksiin sovelletaan sen rakentamisajankohdan määräyksiä.

Katson, että olisi hyödyllistä, jos jossain oikeuslähteessä tuotaisiin esiin, mistä melulähteistä peräisin olevia ääniä voidaan – tai ei voida - terveydensuojelulain nojalla katsoa meluksi. Olisi edelleen järkevää, jos luonnonilmiöiden ja luonnonvaraisten eläinten äänet ja luonnon muovaamissa rakenteissa rajattaisiin terveydensuojelulain ulkopuolelle samoin kuin tiettyjen hälytys- ja varoituslaitteiden äänet. Samoin pidän edelleen järkevänä hallituksen esityksessä (HE 42/1994) aikoinaan lausuttua: Säännöstä ei ole tarkoitettu sovellettavaksi tapauksiin, joissa yksilöityä terveyshaitan aiheuttajaa ei ole osoitettavissa, kuten liikennemelun ja ulkoilman saastumisen ollessa kyseessä. Näissä tapauksissa terveydensuojeluviranomainen voi tehdä aloitteita muille toimivaltaisille viranomaisille toimenpiteiksi, joilla voidaan vähentää terveyshaitan mahdollisuutta asunnoissa ja oleskelutiloissa.

Taloudelliset vaikutukset

-

Ympäristövaikutukset

-

Muut ihmisiin kohdistuvat yhteiskunnalliset vaikutukset

-

Hyvärinen Kirsi
Pohjoisen Keski-Suomen Ympäristötoimi - Ympäristöterveysvalvonta